

Küreselleşme ve Kent-Bölgelerin Yükselişi*¹

Dr., Gazi Üniversitesi
Mühendislik Mimarlık
Fakültesi, Şehir ve
Bölge Planlama
Bölümü Öğretim
Görevlisi

Allen J. SCOTT

Çev. Kübra CİHANGİR ÇAMUR

ÖZET

Büyük kent-bölgelerin dünya mozaïği, geçmişin merkez-çevre sistemine ağır basmaya başlamış (tamamen ortadan kaldırmamakla birlikte) görünmektedir. Bu bölgelerin ekonomik dinamikleri, yerel üreticilere dönük giderek yükselen gelir etkileri ve rekabet avantajları üzerinde durularak analiz edilmiştir. Kent-bölgelerin yüz yüze kaldığı yönetsel sorunlar, toplumsal düzene ilişkin yerel ekonomik gelişme politikaları ve kurumsal yapılanma boyutlarında birçok yeni kavramın tartışma konusu olmasına yol açmıştır. Bu yeni konular, küresel kent-bölgeler mozaïği zemininde olduğu kadar, bütüne ilişkin olarak yeni dünya düzeninde de demokrasi ve vatandaşlık hakkında daha çok sorunun sorulmasına öncülük etmiştir.

1. Giriş

Son zamanlardaki birçok olumsuz tahmine karşın (örn. O'Brien, 1992), coğrafya ortadan kalmak üzere değil. Hatta küreselleşen dünyada, coğrafya artık daha az değil, giderek daha çok önem kazanıyor, çünkü küreselleşme coğrafi ayrışma ve yere bağlı uzmanlaşma olanaklarını daha da artırıyor. Gerçekten, küreselleşme sürdükçe, büyük kent-bölge takım adaları veya mozaïği apaçık ortaya çıkmaktadır. Bu özgün oluşumlar (yığılmalar) 1970'li yılların sonlarından bu yana şekillenmekte olan yeni dünya sisteminin (giderek artan oranda) mekansal temelleri olarak işlev görmektedir (Scott, 1998; Veltz, 1996). Bu kent-bölgelerin içsel-dışsal ilişkileri ve karmaşık büyüme dinamikleri, yirmi birinci yüzyıla girerken hem araştırmacılara hem politik karar üreticilere bir dizi sıra dışı / aklın sınırlarını zorlayan yollar göstermektedir.

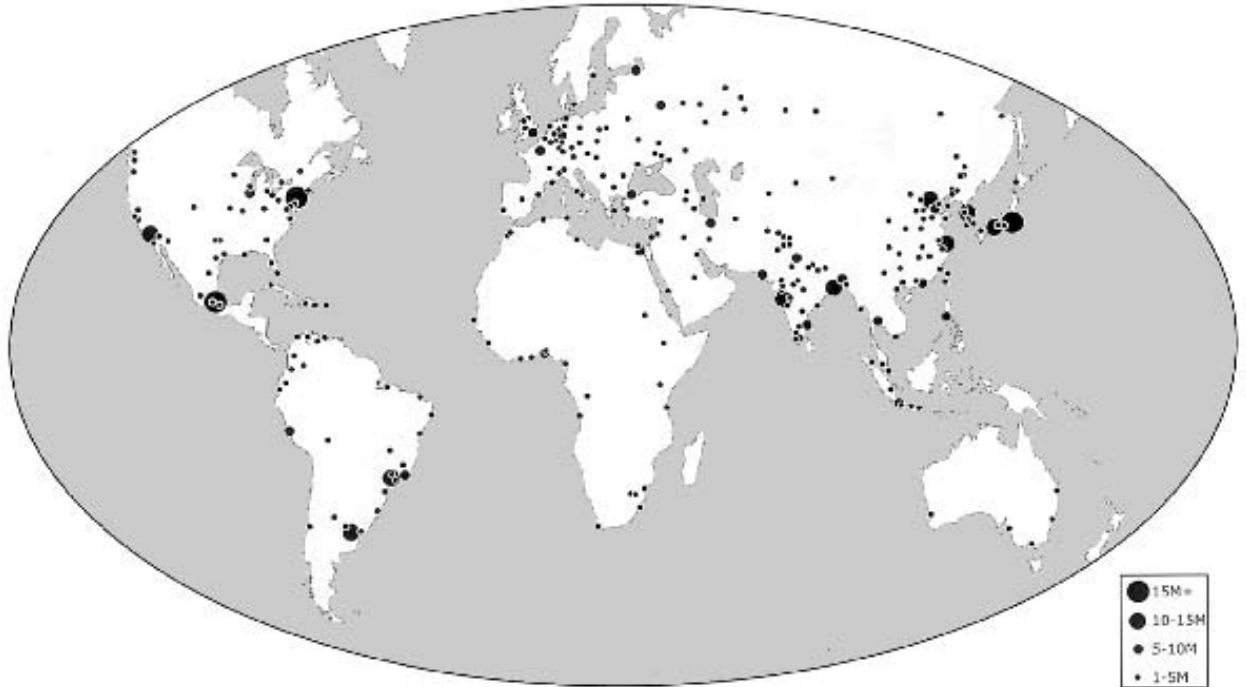
“Dünya kentleri” ve “küresel kentler” üzerinde, her şeyden öte, çokuluslu şirket işlemlerinin komuta adresi olmaları; ileri düzey hizmetlerin ve bilgi-işlem aktivitelerinin merkezleri ve yoksullukla refahın uçlarda yaşandığı derin katmanlara ayrılmış sosyal mekan olmaları boyutlarında, kozmopolitan metropolis kavramına odaklanan geniş bir yazın bulunmaktadır (bkz. Hall, 1966; Castells, 1996; Friedman ve Wolf, 1982; Sassen, 1991; Knox, 1995; bu konuda atıfta bulunulan birkaç örneği oluşturmaktadır.) Ben aynı kavramı, bu çalışmanın temel ayrılma noktası olarak kullanacağım, fakat aynı zamanda kavrama ait anlamı öyle bir sınıra taşıyacağım ki, böylece, ulusal ve dünya ölçeğinde, artan eylem özerkliğiyle belirginleşen, politik-ekonomik birim “geniş bölge” nosyonuyla (kavramıyla/düşüncesiyle) birleşti-receğim. Ve, bu türden bölgeye karşılık olarak “küresel kent-bölge” terimini kullanacağım.

*European Planning Studies, Vol.9, No.7, 2001, p.813-826.

¹ Scott'un bu çalışması iki ana bölümden oluşmaktadır: 1. Küresel kent-bölgelerin ekonomik düzeni, 2. Küresel kent-bölgelerin politik düzeni. Burada ilk bölümün çevirisi yapılmıştır. Politik düzene ilişkin bölüm ise bundan sonraki sayıda ele alınacaktır.

Coğrafi bakış açısıyla, küresel kent-bölgeler yoğunlaşırken birbirine karmaşık yollardan bağlanan sermaye, işgücü, ve sosyal yaşam, yoğun bir şekilde kutuplaşıp kümelenerek çok uzaklara yayılmış ulus-ötesi ilişkileri oluşturur. Sahip oldukları özelliklere göre değerlendirildiklerinde, bu bölgeler çevrelendikleri farklı büyüklüklerdeki etki alanlarıyla ki bazen kendileri saçaklanmış kentsel yerleşimin öznesi olabilirler, geniş metropoliten alanların dışı büyüme -veya bitişerek büyüme- eğilimlerini gösterirler. Bu gelişmelere paralel olarak, küresel kent-bölgelerin başlangıç aşaması birleşmelerden, belirgin politik varlıklara dönüşmesi bir çok durumda görülmektedir, çünkü birbirine yakın yerel yönetimler (ülkeler, metropoliten alanlar, belediyeler vd.) küreselleşmenin tehditleriyle başa çıkıp, fırsatlarını değerlendirmek üzere etkin dayanaklar arayışında mekansal ortaklıklar oluşturmak üzere bir araya gelmektedirler. Küreselleşme süreciyle eriyip yok olmamanın ötesinde coğrafi varlıklar olarak kent-bölgeler, mevcut durumda önemli ölçüde gelişmekte, serpilmektedirler, ve bunlar, ille de fark aranacaksa, modern yaşamın yürütülmesinde ve eşgüdümünde giderek artan ölçüde temel oluşturmaktadır (bkz. Taylor, 2000).

Başlangıç olarak ve küresel kent-bölgelerin yetersiz görgül araştırmaya dayalı saptaması olduğunu itiraf ederek, basitçe dünyadaki başlıca metropoliten alanlar haritasına referansla Şekil-1'de gösterilmiştir. Şekil 1. büyük-ölçekli kentleşmenin çağdaş dünyada büyük öneme sahip olduğunu, ve bu durumun hem ekonomik olarak gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin karakteristik özelliği olduğunu açıkça önermektedir. Aynı zamanda, yerküredeki büyük kentler ölçek olarak büyümelerini sürdürmektedirler. 1950 yılında, bir milyondan fazla nüfusa sahip 83 kent (bunların 2/3'ü ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde yer almaktaydı) varken, 1990 yılında sayı 272'ye (bunlarınsa 2/3'ü ekonomik olarak gelişmekte olan ülkelerde yer almaktadır) ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler'in dünya'daki en büyük 30 metropoliten alana ilişkin yaptığı gelecek nüfus eğilimleri değerlendirmesi, bu gelişmenin en azından önümüzdeki birkaç on yıl daha süreceğini göstermektedir (bkz. Tablo 1). Belirtmek gerekir ki, aşağıda daha açıkça göreceğimiz gibi, bütün büyük metropoliten alanlar eşit olarak küreselleşme sürecine yakalanmamıştır, ve bütün küresel kent-bölgeleri de, basit bir şekilde, mevcut büyük metropoliten alanlar temelinde tanımlanamazlar.

Şekil 1. Bir milyondan fazla nüfusa sahip metropoliten alanların küresel dağılımı. Kaynak: Birleşmiş Milletler (1995).

Tablo 1. Dünya'daki en büyük 30 kentsel alanın tahmin edilen 2000 yılı nüfuslarına göre sıralanışı.

Kentsel Bölge	Nüfus (milyon)				
	1950	1970	1990	2000 (tahmin)	2015 (tahmin)
1 Tokyo, Japonya	6.9	16.5	25.0	27.9	28.7
2 Bombay, Hindistan	2.9	5.8	12.2	18.1	27.4
3 Saõo Paulo, Brezilye	2.4	8.1	14.8	17.8	20.8
4 Şangay, Çin	5.3	11.2	13.5	17.2	23.4
5 New York, ABD	12.3	16.2	16.1	16.6	17.6
6 Mexico City, Meksika	3.1	9.1	15.1	16.4	18.8
7 Pekin, Çin	3.9	8.1	10.9	14.2	19.4
8 Jakarta, Endonezya	-	3.9	9.3	14.1	21.2
9 Lagos, Nijerya	-	-	7.7	13.5	24.4
10 Los Angeles, ABD	4.0	8.4	11.5	13.1	14.3
11 Kalküta, Hindistan	4.4	6.9	10.7	12.7	17.6
12 Tianjin, Çin	2.4	5.2	9.3	12.4	17.0
13 Seul, Güney Kore	-	5.3	10.6	12.3	13.1
14 Karachi, Pakistan	-	-	8.0	12.1	20.6
15 Delhi, Hindistan	-	3.5	8.2	11.7	17.6
16 Buenos Aires, Arjantin	5.0	8.4	10.6	11.4	12.4
17 Metro Manila, Filipinler	-	3.5	8.0	10.8	14.7
18 Kahire, Mısır	2.4	5.3	8.6	10.7	14.5
19 Osaka, Japonya	4.1	9.4	10.5	10.6	10.6
20 Rio de Janeiro, Brezilya	2.9	7.0	9.5	10.2	11.6
21 Dakka, Bangladeş	-	-	5.9	10.2	19.0
22 Paris, Fransa	5.4	8.5	9.3	9.6	9.6
23 İstanbul, Türkiye	-	-	6.5	9.3	12.3
24 Moskova, Rusya	5.4	7.1	9.0	9.3	-
25 Lima, Peru	-	-	6.5	8.4	10.5
26 Tahran, İran	-	-	6.4	7.3	10.2
27 Londra, İngiltere	8.7	8.6	7.3	7.3	-
28 Bangkok, Tayland	-	-	5.9	7.3	10.6
29 Şikago, ABD	4.9	6.7	6.8	7.0	-
30 Haydarabad, Hindistan	-	-	-	6.7	10.7

Source: United Nations (1995).

2. Küreselleşme ve Yeni Bölgecilik

II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasındaki yıllarda belli başlı tüm kapitalist ülkeler güçlü merkezi hükümetlere ve buna bağlı olarak sıkı korunan ulusal ekonomilere sahiptiler. Bu ülkeler *Pax Americana* (Amerikan Barışı) çerçevesinde politik bir blok oluşturuyorlardı. Bu gelişkin olmayan (ilkel) uluslararası düzenlemelerle dolu ağ vasıtasıyla (Bretton Woods Para Sistemi, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu-IMF, GATT, vd.), görece olarak sınırlı-fakat hızla gelişen- ekonomik ilişkilerini düzenlemeye çalışıyorlardı. Savaş sonrası zamanın büyük bölümünde, bu ülkelerin en yüksek refaha sahip olanlarının dünya ekonomisinin merkezi bölgesini oluşturduğu söylenebilir.

Bu merkez, dünya sistemi kuramcısı Wallerstein'in (1979) tanımladığı gibi, Üçüncü Dünya uluslarının oluşturduğu çevre bölge ile sarılmakta ve ikisi arasında karmaşık karşılıklı bağımlılıklar seti varlığını sürdürmektedir.

Bugün, büyük ölçüde ekonomik yeniden yapılanma ve teknolojik değişimden sonra, bazı şeylerin eski düzenindeki önemli dönüşümler, mekanın yeni sosyal gramerinin ana hatlarını veya yeni dünya sistemini getiren trenleriyle, dünyayı etkilemiştir (Badie, 1995). Bu yeni oluşmaya başlayan durumun önemli özelliklerinden birisi, küreselden yerele uzanan ekonomik ve politik ilişkilerin, görünür olmasına karşın hala tam gelişmemiş çok kademeli yapısıdır. Bu durumun dört temel görüntüsü acil dikkat gerektirmektedir:

1) Büyük ve sürekli-artan miktarlardaki ekonomik işlemler (girdi-çıkış zincirleri, göç dalgaları, çok-uluslu ortaklıkların doğrudan yabancı yatırımları, para akımları, vd.) artık uzun-mesafeli, sınır-aşan ilişkiler biçiminde gerçekleşmektedir. Bu tür gelişmeler, herhangi bir noktayı tam anlamıyla açıklamaktan uzak kalsa bile, önemli ölçüde benim küreselleşmeyle ne kastettiğime benzer içeriktedir. Daha ötesinde, küreselleşme bu biçimde ilerlerse, çok sayıda çatışma, uyuşmazlık ve açmaz yaratacak ve sırası geldiğinde politik karşılık oluşturma ve kurumsal-yapılanma çabalarını harekete geçirecektir. Bu tür çabaların uygulamaya dönük açılımları, savaş-sonrası Bretton-Woods sistemine benzeyen uluslararası mali düzenlemelerin bütüncül yeniden yapılanmasıyla birlikte, G7/G8ler grubu, OECD, Dünya Bankası, IMF, henüz modernize edilen ve Dünya Ticaret Örgütü olarak bilinen GATT gibi uluslararası ortak karar-alma ve eylem forumlarının güçlendirilmesini ve yeniden yapılandırılmasını kapsamaktadır. Küreselleşme baskılarına politik yanıtlar dar alanda kalırken ve önemli ölçüde gerçek otoriteden yoksunken, onların genişleme ve birleşmesi olasıdır çünkü dünya kapitalizmi öngörülebilir büyümesini devam ettirmektedir.

2) Bir parça, bu tür baskıların sonucu olarak, son yıllarda çok-uluslu blokların, AB, NAFTA, MERCOSUR, ASEAN, APEC, CARICOM, ve benzerlerinin lehinde geliş-

tirme -çoğaltma çabaları bulunmaktadır. Bu bloklar da, ulusal kapitalizmin geleneksel politik sınırların ötesine durmadan saçılmasıyla ortaya çıkan faydaların yakalandığı ve negatif dışsallıkların kontrol edildiği kurumsal çabalar olarak görülebilir. AB'nin açık öncülük yaptığı bu kurumlar mevcut durumda oluşumlarının çeşitli aşamalarında bulunmaktadır. Çünkü henüz az sayıda ortağı vardır, politik birimler olarak gerçek veya öyle olduğu varsayılan (sözde) küresel örgütlerle karşılaşmış olduklarında daha kolaylıkla yönlendirilebilirler (yani, iş-maliyet sorunları görelisi olarak sınırlıdır).

3) Bağımsız Devletler ve ulusal ekonomiler önemlidir ve çağdaş küresel görüntünün baskın öğeleri olmalarına karşın açıkça birçok dalgalanmaya maruz kalmaktadırlar. Tekil devletler, bir taraftan, eskiden edindikleri bağımsız politik özerkliğe sahip olmanın keyfine aynı derecede varamazken, yoğunlaşan küreselleşme koşullarında, tüm bölgesel ve alt bölgesel çıkarların korunmasında kendilerini giderek daha az ölçüde yapabilir ve istekli bulmaktadırlar. Diğer taraftan, ulusal ekonomiler son bir kaç on yılda muazzam bir sınır-bozumu sürecine (debordering) maruz kalmışlardır. Örneğin Amerikan ekonomisinin sınırlarının nerede kesin olarak bittiği ve Alman veya Japon ekonomilerinin başladığı sorusunun yanıtını vermek olanaksız değilse bile, artan biçimde zorlaşmıştır. Sonuç olarak, ve daha önce 1., 2. noktalarda belirtildiği gibi, eskiden merkezi Devletin himayesinde gerçekleştirilen bazı düzenleyici fonksiyonlar daha üst seviyelerdeki mekansal çözüme sürüklenmekte; aynı zamanda, diğer fonksiyonlar da aşağıya doğru sürüklenmektedir (Swyngedouw, 1997).

4) En önemli nokta olarak, son yıllarda ekonomik ve politik örgütlenmelerin bölge-temelli biçimlerinin yeniden canlanması yaşanmaktadır. Bu eğilimin en belirgin ifadesi küresel büyük kent-bölgelerin oluşumudur. Küresel bir mozaik oluşturan bu kent-bölgeler, şimdiye kadar kapitalist gelişmenin makro-coğrafyasını büyük ölçüde karakterize eden merkez-çevre ilişkilerinden oluşan mekansal yapıyı önemli ölçüde ortadan kaldırmakta, bir kenara itmektedir.

Bunların içinde (4). nokta biraz daha genişletilmiş bir açıklamayı gerekli kılmaktadır. Birçok ekonomik aktivitenin eğilimi olan -imalat ve hizmetler sektöründe olduğu gibi- yoğun bölgesel kümeler veya yığılmalar biçiminde bir araya toplanma, son on yıllarda şiddetini artırmış görünmektedir. Her tür ekonomik ajan tarafından ortak yakınlık için tazelenmiş bu arayış, bir parça modern kapitalizmden post-Fordizm'e dönüşüm kapsamında, yükselen değer (küresel) ekonomik yarışmacılığa stratejik bir yanıt olarak yorumlanabilir. Yakınlık bu içerikte özellikle önem taşımaktadır çünkü birçok firma için rekabet avantajının artırılmasında bir kaynaktır (Porter, 2001; Scott, 1988; Storper, 1997) ve son noktada, büyük bölgesel üretim kompleksleri küresel pazarda yarışmak üzere giderek artan biçimde ülkesel platformlar oluşturmaktadır. Aynı zamanda, merkezi hükümetlerin sınırları içindeki her bölge için farklı nüansları içeren politika üretme gereksinimine dönük azalan kapasitesi, birçok bölgenin artık ya dış kaynaklı sınır aşan baskılara pasif boyun eğmesi veya aktif kurumsallaşma, politika üretme, küreselleşmeyi olabildiğince kendi yararına çevirme çabası içinde dışarıya erişimle karşı karşıya kalması anlamına gelmektedir. Yönünü ikinci yöntemle belirleyen bölgeler, politik eşgüdüm ve temsilin birçok yeni ve bilinmeyen yüzüyle karşılaşacaktır. Bu sorumluluklara eklenen ivedilik, sadece ekonomik önemlerinden değil, büyük kent-bölgelerin giderek daha çok sayıda ve dünyanın her bölgesinden göçen düşük ücretliler için çekici kutuplar oluşturmalarından kaynaklanmaktadır, böylece nüfusları hemen her yerde büyük ölçüde farklı dillerde konuşan ve ortak bir mirasa sahip olmayan sosyal gruplardan oluşmaktadır. Bunun sonucunda, bugün kent-bölgelerin çoğu, politik katılım ve yerel politik kimliğin, vatandaşlığın yeniden kurgulanmasında baskı oluşturan konularla karşı karşıya kalmıştır.

3. Küresel Kent-Bölgelerin Ekonomik Düzeni

Araştırma alanının görünen paradokslarından birisini ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki son dönemlerdeki heyecan verici gelişmeler dünyanın tüm parçalarını her zamankinden daha yakın ilişkide bulunmak üzere bir araya getirip mekânın sınırlarını ortadan kaldırmaya yardımcı olurken, kenttsel yığılmalar nicelik ve önemini her yerde

Ulusal ekonomiler son bir kaç on yılda muazzam bir sınır-bozumu sürecine (debordering) maruz kalmışlardır.

Bu aynı zamanda öyle bir dünya ki, farklı ekonomik birimler arasındaki organizasyona ilişkin bağlar, çok yönlü sinerjiler veya artan-gelir etkisiyle güçlendirilmektedir.

artırmaya devam etmektedir. Bu açıkça birbirine ters eğilimlerin, coğrafi mantığının daha dikkatli bir incelemeyle, belirli bir düzeni olan örgütlü ekonomik ve sosyal yaşamın temel yapısını oluşturan ağlar (firmalararası karşılıklı bağımlılıklar) bağlamında anlaşılabilen ve birbirini güçlendiren ilişkiler setinin iki yüzü oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Daha doğrusu, bu mantık herhangi bir ekonomik veya sosyal ağın içerdiği öznel ikileme dayanır; kısaca, (a) belirli mekansal sınırlara sahip bir firma, herhangi bir iki tarafı ya da daha çok tarafı işlemde, daima yerele bağlı engeller veya maliyetler ile iç içe olacaktır ve (b) yerel bağların ve etkileşimin farklı biçimleriyle belirlenen sosyal düzen ise işbirliğine götüren (sinerjistik) sonuçlar ortaya çıkaracaktır (örneğin, firmaların sosyal iş bölümüne dayalı olarak gerçekleştirdikleri faaliyetlerde kurulan işbirlikleri, veya günlük iş görüşmelerinde kendiliğinden oluşan bilgi aktarımları gibi).

Üzerinde durulan bu konular, aynı zamanda coğrafi sistemlerin genel dinamikleri hakkında, işin iç yüzünü kavramaya yarayacak fikirlerin oluşmasına yol açmaktadır. Bu fikirler daha sistematik olarak bu yazının Ekinde ele alınmakla birlikte, örnek oluşturmak üzere mekansal-ekonomik düzenin üç şematik türü -her biri daha önce açıklanan ikilemi farklı biçimde ifade etmektedir- aşağıda ele alınmıştır.

(1) Yüksek firmalararası mekansal işlem maliyetine ve basit organizasyon yapısına sahip, tüm değişimin lineer karakterli olduğu ve işbirliği içinde çalışmaktan yoksun bir ekonomide, mekansal yığılmaların oldukça kısıtlı biçimlerini gözlemleyebiliriz. Ulaşım-maliyetinin enazlanmasını hedefleyen Weber'in klasik yaklaşımı veya Lösch'ün yerleşim kuramı burada örnek olarak gösterilebilir.

(2) Mekansal etkileşimin zamana ve paraya ilişkin maliyetinin sıfır olduğu başka ve tamamen kurgusal bir dünyada, örgütsel etkileşime ilişkin biçimlerin önemsenmediği rastlantısallığı veya coğrafi entropiyi (genel düzensizliği) gözlemlemeyi bekleyebiliriz.

(3) Bu iki durumun tersine, dünya tarihinde kritik bir zaman olarak tanımlayabileceğimiz bu evrede firmalararası işlemlerin mekansal maliyetleri bazen çok yüksek (örneğin, yüz yüze bilgi alışverişinin birçok biçimi), bazen de umulmadık biçimde düşük olabilir (örneğin uluslararası para akışları). Bu aynı zamanda

öyle bir dünya ki, farklı ekonomik birimler arasındaki organizasyona ilişkin bağlar, çok yönlü sinerjiler veya artan-gelir etkisiyle güçlendirilmektedir. Ben bu durumun, açıkça, kentsel üst düzey-kümelenmelerin ve daha özgün biçimiyle küresel kent-bölgelerin ortaya çıkmasına başlatıcı etkide bulunduğunu ileri süreceğim.

Günümüzün post-Fordist ekonomisinin yön gösterici üstünlükleri, ileri teknoloji üretimi, neo-artizan üretim, kültürel-ürün sanayileri, medya, iş ve finans hizmetleri, vb. sektörler tarafından temsil edilmektedir. Bu tür sektörler, karşılıklı etkileşim noktalarında ortaya çıkan farklı işbirlikleriyle, uzmanlaşma ve tamamlanıcılık ilişkileri içinde karmaşık ağlar veya üretici bağları formlarını sürdürürler (yani sosyal iş bölümü) (Cooke ve Morgan, 1998, Scott, 1998). Bu özellikler, sonuçları itibarıyla geniş kapsamlı coğrafi etkide bulunur. Bu ağlarla bağlantılı olarak çok-tarafli işlem maliyetlerinin birim uzaklık için yüksek olduğu yerlerde üreticiler ve diğer ekonomik ajanlar birbirine yakın yerleşmek için güçlü nedenlere (hepsinin ötesinde sık, önceden belirlenmemiş ve sürekli değişen yüz-yüze ilişkileri gerekli görmektedirler) sahip olmaktadır. Bu durumun aksine, sıkça görülen bir durum olarak, bu sektörlerin son ürünlerinin dağıtımını birim başına düşük maliyet gerektirmektedir ve bu durum firmaların coğrafi etkinlik alanlarını görece olarak genişletebilecekleri anlamına gelmektedir. Bu durum, günlük işlerin çoğunlukla birbiriyle ilişkili firmalar tarafından oldukça dar bir coğrafi alanda gerçekleştirildiği ancak sonuç ürünlerin tüm küreye kolayca yayıldığı Hollywood sinema sanayisiyle örneklenmektedir (Storper ve Christopherson, 1987). Bunlara ek olarak ve neredeyse daima, post-Fordist üretim ağları, -firmalar ve çalışanlar arasında çok tarafli etkileşim ile sahneye konulan- öğrenme süreçlerinden, -çok çeşitli ve uzmanlaşmış firmanın bir arada bulunmasından kaynaklı- risklerin karşılıklı azaltılması etkilerine uzanan, işbirliği içinde çalışmanın takdirine alışıktır. Bu etkiler ani veya tahmin edilemeyen girdi gereksinimi oluşması gibi, kritik mal sağlama sorunları yaşandığında bir savunma mekanizması oluşturur, ve bu uzun-dönemli üretim programı planlamasının güç olduğu esnek ekonomilerde, özellikle değerli bir niteliktir (Scott, ve diğerleri, 2001). Özgün şekil ve biçimleri ne olursa

olsun, bu işbirlikleri, çoğu zaman da fazlasıyla, üreticilerin birbirine yakın olmayla ilgili bir temel eğilimlerini basit değiş-tokuş işlemleri nedeniyle büyütecek ve böylece herhangi bir mekansal yığılmayı daha da artıracaktır.

Kısacası, üç temel ilişkiler setinin karşılıklı etkileşime girdiği yerde, ekonomik aktivitelerin kümelenmesinden kesin olarak bahsedebiliriz. Birincisi, üretim tarafından bakıldığında, mekanda firmalararası maliyetlerin belirgin biçimde yüksek olduğu yerlerde, bu birbirine bağımlı firmalar kendi ağırlık merkezlerine doğru yakınsaklaşma eğilimi göstereceklerdir. İkincisi, kimi önemli ürünlerde firmalararası mekansal maliyetler düşüktür ve pazar hala büyümektedir (küreselleşmenin açıklamasında olduğu gibi), böylece henüz başlangıç aşamasında olan yığılmalar büyüme ve yerelde sosyal iş bölümünü artırma eğilimlerini sürdürecektir. Üçüncüsünde ise, üreticiler arasındaki ticari veya ticari olmayan karşılıklı-bağımlılıklara gömülü olarak ortaya çıkan artan-gelir etkisi, yığılmaları güçlendirecek ve büyümenin büyümeye öncülük ettiğinin garantisi olacaktır (bkz.Romer, 1986). Günümüz dünyasında, bu ilişkiler, küresel kent-bölgelerin ekonomik yüzünü temsil eden firma ve işçi kümelenmelerinin oluşumunda temel faktörlerden birisini meydana getirmektedir. Elbette, büyük ölçekli kentsel ve bölgesel büyüme birçok olumsuz dışsal etkiyi de - çare olacak bir çözümün yokluğunda genellikle yerel bir dışlama mekanizmasının kullanılması eğilimi - beraberinde getirmektedir. Bu duruma yanıt olarak genellikle, bu türden dışsallıkları en azından kontrol altına alabilmek ve böylece kentsel büyüme, gelişmenin yeni evrelerini serbest bırakmak üzere, yerel yöneticilerce birtakım düzenlemelerin yapıldığını gözleriz.

Büyük ölçekli yığılmalar herhangi bir yerde ortaya çıkarken, diğer farklı (olası ve olmaya başlayan) organizasyonla bağlantılı etmenler devreye girer ve mekansal yakınsaklaşma ve bölgesel etkinleşme dinamiklerini güçlendirmek üzere hizmet verir. Bunların arasında en önemlilerini sayacak olursak, (a) donanımlı fiziki altyapıya erişme (kentler gelişirken kamusal fonlarla sağlandığı biçimde), (b) yoğun yerel iş gücü pazarlarının oluşumu ve konuta ilişkin ağların da bu gelişme-

lere eşlik ederek ortaya çıkışı, ve (c) kültürlerin ve geleneklerin zaman içinde bütünleşmesiyle tüm bireylerin yerel ekonomik ortamda verimli çalışabilme kapasitelerinin artırılması (Storper, 1997). Bunların ötesinde, (ve daha önce varolan bir sakıncayı da yeniden kavrayıp ortadan kaldırmak üzere) yığılmanın kentlerin öğrenme, yaratıcılık, yenilikçilik merkezleri olarak fonksiyon görme kapasiteleri üzerinde önemli olumlu etkileri bulunmaktadır. Çünkü kentler, kesinlikle, birbirine bağlı ve karşılıklı olarak işlem-yoğun yaratıcı sanayinin forum alanı olarak kurgulanmışlardır, onlar aynı zamanda firmalararası mücadelelerin ve deneyimlerin sürekli olduğu yerlerdir. İçlerinde inanılmaz büyüklükte bilgi günlük olarak üretilir ve dolaşıma sokulur. Bu süreçler birçok küçük, kayıtdışı olayı gözler önüne serer ve birbiriyle karşılaştırır, fakat toplamda onlar, yerelin yenilikçi enerji ve girişimci çabasının önemli temelleridirler. Bunların hemen hepsi büyük kentlere nüfuz ederler, buralarda kişiler arası ilişkilerde sayılamayacak kombinasyonda farklılık, çeşit ortaya çıkar; bunların dışında yaratıcı davranışın hiç beklenmeyen ve kestirilemeyen biçimleri buralarda doğar (Scott, 1999). Büyük kentler, sonuç olarak, her zaman üretimin bütün sektörleri için, fakat özellikle de bu tür sonuçlara öncülük eden temel koşulların yoğunlaştığı post-Fordist sanayiler için, kaynakların ve yenilikçiliğin önemli merkezleridirler. Sonuç olarak, en yüksek seviyede desteklenen büyüme, çok sayıda sanayi kümesinin veya kompleksinin bir kent-bölgesi içinde, özellikle de kapsanan² sektörler arasındaki etkileşimin yaygın/ kuvvetli olduğu yerlerde, sık bir dokuda gelişmeleriyle sağlamlaşmıştır.

Bugün, büyük kentler veya kent-bölgeler coğrafi peyzajın, tarihte daha önce olmadıkları kadar ısrarcı öğeleri olmuşlardır. Bir kaç on yıl içinde, dünya ölçeğinde uygun yerleşime sahip birçok kent merkezi, üst düzey kümelenmelere dönüşmüşlerdir. Bunların son zamanlardaki muazzam gelişimleri, kapitalizmin öncü sektörlerinin bugün, güçlü içsel büyüme mekanizmaları ve giderek artan küresel pazar erişimine sahip üreticilerin, yoğun ve birbirine yakın yerel ağları biçiminde organize olmalarından ileri gelmektedir.

² Sinema sanayisi, televizyon programları, müzik, giyim ve diğer sektörlerdeki kümelenmiş bileşenleriyle Los Angeles'ın yeni kültürel ekonomisi örneğinde olduğu gibi (bkz.Scott, 2000).

Kaynaklar

- Badie, B. (1995) *La Fin des Territoires: Essai sur le Desordre International et sur l'Utilite Sociale du Respect*. Paris: Fayard
- Brenner, N. (1999) Globalisation as reterritorialisation: the re-scaling of urban governance in the European Union, *Urban Studies*, 36, pp.431-451.
- Castells, M. (1996) *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell.
- Cooke, P. N. And Morgan, K. (1998) *The Associational Economy: Firm, Regions, and Innovation*. Oxford: Oxford University Pres.
- Friedmann, J. And Wolff, G. (1982) World city formation: an agenda for research and action, *International Journal of Urban and Regional Research*, 6, pp. 309-344.
- Giddens, A. (1998) *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Hall, P.G. (1966) *The World Cities*. London: Weidenfeld And Nicolson
- Holston, J. (2001) Urban citizenship and globalization, in A.J. SCOTT (Ed.) *Global City-Regions: Trends, Theory, Policy*, pp. 325-348. Oxford: Oxford University Pres.
- KEATING, M. (2001) Governing cities and regions: territorial reconstruction in a global age, in A.J. SCOTT (ED.) *Global City-Regions: Trends, Theory, Policy*, pp. 325-348. Oxford: Oxford University Pres.
- Knox, P.L. (1995) World cities and the organization of global space, in R.J. JOHSTON, P.J. TAYLOR and M.J. WATTS (Eds) *Geographies of Global Change: Remapping the World in the Late Twentieth Century*, pp.232-247. Oxford: Blackwell.
- MOUFFE, C. (1992) Democratic citizenship and political community, in C: MOUFFE (Ed.) *Dimensions of Radical Democracy*, pp.225-239. London: Verso.
- O'Brien, R. (1992) *Global Financial Integration: The End of Geography*. London: Pinter
- Porter, M. (2001) Regions and the new economics of competition, in A.J. SCOTT (Ed.) *Global City-Regions: Trends, Theory, Policy*, pp. 139-157. Oxford: Oxford University Press.
- Rodriguez-Pose, A. And TOMANEY, J. (1999) Industrial crisis in the centre of the periphery: stabilisation, economic restructuring and policy responses in the Sao Paulo metropolitan region. *Urban Studies*, 36, pp.479-498.
- Romer, P.M. (1986) Increasing returns and long-run growth, *Journal of Political Economy*, 94, pp.1002-1037.
- Sassen, S. (1991) *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton University Pres.
- Scott, A.J. (1988) *New Industrial Spaces: Flexible Production Organization and Regional Development in North America and Western Europe*. London: Pion
- Scott, A.J. (1999) The culturel economy: geography and the creative field, *Media, Culture and Society*, 21, pp.807-817
- Scott, A.J. (2000) *The Culturel Economy of Cities: Essay on the Geography of Image-Producing Industries*. London: Sage
- Scott, A.J., AGNEW, J., SOJA, E. W. and STORPER, M. (2001) Global city-regions, in A.J. SCOTT (Ed.) *Global City Regions: Trends, Theory, Policy*, pp. 11-30. Oxford: Oxford University Press.
- Storper, M. (1997) *The regional World: Territorial Development in a Global Economy*. New York: Guilford Pres.
- Storper, M. and Christopherson, S. (1987) Flexible specialization and regional industrial agglomerations: the case of the US motion-picture industry, *Annals of the Association of American Geographers*, 77, pp.260-282.
- Swyngedouw, E. (1997) Neither global nor local: glocalization and the politics of scale, in K.R. COX (Ed.) *Spaces of Globalization: Reasserting the Power of the Local*, pp. 137-166. New York: Guilford Pres.
- Taylor, P.J. (2000) World cities and territorial states under conditions of contemporary globalization, *Political Geography*, 19, pp.5-32.
- United Nations (1995) *World Urbanization Prospects: the 1994 Revision*. New York: United Nations.
- Veltz, P. (1996) *Mondialisation, Villes et Territoires: L'Economie d'Archipel*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Wallerstein, I. (1979) *The Capitalist World Economy*. Cambridge: Cambridge University Pres.